

УДК 343.97

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2023.27>**Б. Осадчий,**аспірант кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КІЛЬКІСНИХ І ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ЗЛОЧИНІВ У ВИДІ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ В УКРАЇНІ

Динамічні зміни у суспільних відношеннях, повномасштабна збройна агресія Російської федерації проти України стали детермінантами динаміки змін злочинності загалом, так і злочинів у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Так, в останні роки рівень загальної злочинності має тенденцію до збільшення кількості зареєстрованих повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення. Чималу роль в цьому відіграла індивідуалізація суспільства, яка обирає все більш крайні форми на тлі одностороннього і примітивного тлумачення принципу визнання права власності, що стало результатом важких соціально-економічних умов в країні, які змушують більшість людей у прагненні вижити думати тільки про себе. Також варто зазначити, що крім об'єктивних факторів, не останню роль відіграла певна недосконалість чинного кримінального законодавства, що в підсумку позначається на відсутності однаковості в практичній діяльності правоохоронних.

Дослідження злочинів у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем здійснювалося як правило в межах наук кримінального

права та криміналістики. Тому необхідним є проведення саме кримінологічного дослідження злочинів розглянутого виду. Варто звернути увагу, що офіційна статистична звітність про зареєстровані кримінальні правопорушення не може повністю відобразити реальну криміногенну ситуацію, однак вона є індикатором тенденцій змін злочинності, в тому числі і злочинів у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. У зв'язку з цим варто розпочати саме з аналізу кількісних та якісних показників злочинів досліджуваного виду.

У роботі ми не будемо вступати в наукову дискусію щодо дефініції певних показників, наприклад, стану, рівня, динаміки, географії злочинності. У більшій мірі буде акцентована увага саме на аналізі на їх основі реальної криміногенної ситуації в Україні. Так, стан злочинності є загальною категорією, що відображає абсолютне число злочинів або осіб, які їх вчинили, на певній території і за окремий проміжок часу. Наприклад, такі науковці, як А.В. Микитчик [11], В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська, О.В. Лисодед [4], Л.С. Сміяна, Ю.В. Нікітіна [10], Т.В. Корнякова та Н.С. Юзікова [8] зазначають,

що «це поняття характеризує злочинність з кількісної сторони й означає абсолютні числа вчинених злочинів і осіб, які їх вчинили. Таке визначення стану злочинності міцно увійшло в практику роботи правоохоронних органів на всіх рівнях» [10]. Ю.Ф. Іванов та О.М. Джу́жа визначають стан злочинності «як сукупність усіх показників, які характеризують рівень, структуру, динаміку злочинності» [7, с. 60].

Все ж однастайності у дефініції вказаної категорії немає. Окремі науковці ототожнюють стан злочинності з рівнем злочинності (О.В. Ільїна, В.В. Голіна, Б.М. Головін, М.Ю. Валуйська та інші). У цьому контексті варто погодитися із позицією А.П. Закалюка, що «категорія «стан» не обмежується кількісним виміром об'єкта, а свідчить й про його стан, який вимірюється також якісними показниками» [6], що не відповідає саме рівню злочинності, а тому вказані категорії мають різний зміст, де стан є ширшою категорією, яка включає в себе інші показники злочинності.

Злочини у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем передбачено статтею 191 Кримінального кодексу України. У доктрині існують різні підходи до дослідження таких злочинів – як злочинів проти власності, так як вони розміщені у відповідному розділі, а також як корупційні злочини, що обумовлено вчиненням їх спеціальним суб'єктом – службовою особою. Вказане обумовлює певну дуальність нашого дослідження. У зв'язку із цим варто дослідити об'єкт злочину передбаченого статтею 191 КК України. Так, як вірно зазначає В. Я. Тацій, «саме об'єкт дає змогу визначити соціальну сутність злочину, з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних суспільно

небезпечних посягань. Об'єкт має важливе значення також для визначення самого поняття злочину, значною мірою впливає на зміст його об'єктивних і суб'єктивних ознак, є вихідним при кваліфікації злочинів, побудови системи Особливої частини КК» [9, с. 110].

Для аналізу використаємо установлену триступеневу класифікацію об'єктів «за вертикаллю», на підставі якої об'єкти поділяють на: загальний, родовий та безпосередній. Загальним об'єктом виступають усі охоронювані кримінальним законом суспільні відносини. Щодо родового об'єкту злочинів проти власності, то ним є суспільні відносини, що забезпечують рівні права різних суб'єктів права власності на здійснення належного їм права володіння, користування та розпорядження своїм майном, незалежно від форми власності. Наступним для вивчення є безпосередній об'єкт, під яким прийнято розуміти «ті конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певної статті Особливої частини КК і яким заподіюється шкода злочином, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину» [9, с. 115]. У доктрині кримінального права безпосередні об'єкти прийнято поділяти на види, що є їх класифікацію «по горизонталі». У межах такої класифікації виділяють безпосередній основний та безпосередній додатковий об'єкти [14, с. 70–74]. У цьому питанні варто погодитися із С. С. Сироваткою, що «при привласненні чи розтраті майна або заволодінні ним шляхом зловживання службовим становищем, у першу чергу, відбувається посягання на соціальний зв'язок, який полягає у тому, щоб особа, якій ввірено майно або воно перебуває у її віданні, володіла або користувалась цим майном таким чином, щоб це не відбувалось всупереч тій меті, з якою це майно перейшло у її відання від його власника, тобто це майно не перейшло

у власність інших осіб. Отже, основною специфікою безпосереднього об'єкту злочину, передбаченого ст. 191 КК України є те, що суспільні відносини, на які він посягає, руйнуються зсередини, одним із учасників таких відносин, а саме особою, якій ввірено майно або воно перебуває у її віданні. Що стосується додаткового безпосереднього об'єкту розгляданого нами злочину, то він буде наявним у такій формі його вчинення, як заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» [13]. Це в свою чергу обґрунтовує доцільність дуального змісту дослідження та висновків, які з цього слідує. Так, наявність додаткового безпосереднього об'єкту є відображенням соціальної дійсності та природи вказаного злочину.

Перейдемо безпосередньо до кримінологічного аналізу кількісних та якісних показників злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Дослідження стану вказаного виду злочинів використовувалася офіційна статистична звітність Офісу Генерального Прокурора, а саме відомості «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування» в період 2014–2022 рр. та відомості «Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення» за аналогічний період. Також для характеристики кількісно-якісних показників злочинів цього виду проаналізовано 388 вироків по кримінальних справах, які було ухвалено у період з 2010 року по 2023 рік за статтею 191 КК України. Вказані процесуальні рішення містяться у відкритому доступі на офіційному сайті «Єдиного державного реєстру судових рішень». Кримінологічний аналіз цих злочинів здійснюється методом вибіркового дослідження емпіричного матеріалу, так як кількість ухвалених вироків за вказаний період є достат-

ньо великою, і на момент проведеного аналізу становить 9789. З метою проведення репрезентативного та валідного дослідження було обрано 388 вироків, що становить 4 % від загальної кількості. Відбір вироків здійснювався за наступним методом – при формуванні пошукового запиту обиралася кожна адміністративно-територіальна одиниця України, а при відображенні результатів обирався кожен десятий вирок від 2023 до 2010 року. Таким чином зберігалася пропорція 4 % від загальної кількості вироків загалом, та 4 % вироків в межах певної адміністративно-територіальної одиниці, що дозволило забезпечити хронологічну послідовність та об'єктивність отриманих результатів.

Також варто зазначити, що вказане дослідження оцінює офіційну інформацію, однак не всі факти вчинення злочинів знаходять своє відображення в офіційній статистичній звітності та в ЄДРСР, що пов'язано з недосконалістю обліку, а також безсистемністю ведення в минулі роки ЄДРСР [5, с. 55]. Загалом обсяги опрацьованого матеріалу свідчать про репрезентативність і валідність дослідження.

Кримінологічний аналіз злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем буде здійснено на підставі кількісних та якісних показників, до яких у науці віднесено рівень, структуру, динаміку, географію, коефіцієнти злочинної інтенсивності та активності тощо. Такий підхід дозволить прослідкувати стан злочинів вказаного виду, визначити тенденції росту та приросту, а також визначити місце цього виду злочинів у загальній структурі злочинності. Безумовно такий аналіз дозволить здійснити також оцінку впливу певних факторів на поширення вказаного виду злочинів.

Загалом з 2014 по 2022 рр. рівень злочинності не знаходиться на стійкому рівні, абсолютні показники

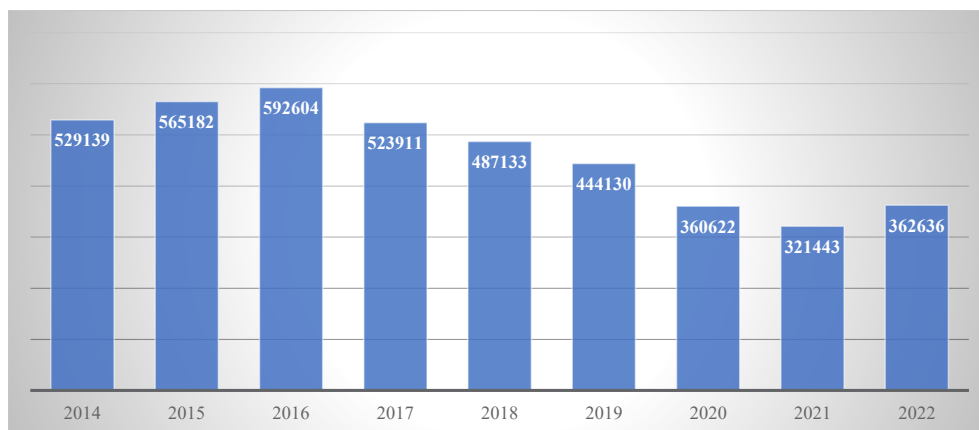

є хвилеподібними (Діаграма 1). Так, у період з 2014 по 2016 рр. загальна кількість облікованих правопорушень в Україні має динаміку приросту (+11 %), однак починаючи з 2017 по 2021 рр. відбувається зниження зареєстрованої кількості правопорушень фактично на 49 %. Однак уже в 2022 році відбувся приріст, а кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень становила 362636, що на 12 % більше ніж у 2021 році.

До того ж варто звернути увагу, що фактично такий приріст є значно більшим, адже із початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України, значна кількість територій була тимчасово окупована і відповідно офіційна статистична інформація в цих регіонах не могла бути ведена на належному рівні. Також у 2022 році значна частина населення України вимушена була покинути територію України. Так, кількість біженців з України, зареєстрованих для тимчасового захисту або в аналогічних національних схемах захисту в Європі, станом на 28 березня 2023 року досягла 5 млн 8,28 тис. [12]. Тобто використовуючи індекс злочинної інтенсивності можемо констатувати, що у 2021 він становив 734

злочинів на 100 тис. населення, а вже у 2022 році збільшився до 955 злочинів на 100 тис. населення. Частково це підтверджується у щорічному «Глобальному індексі миролюбності» (Global Peace Index), оприлюдненому Лондонським інститутом економіки та світу. Вказаний індекс складається з 23 кількісних і якісних показників, кожен з яких оцінюється за шкалою від 1 до 5, до того ж чим нижчий бал, тим «краща» криміногенна ситуація, Україна набрала 2,97 [1].

На підставі вивчення 388 вироків було встановлено, що злочини у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиняються у двох сферах економіки: у державному секторі – 34,9 % та у приватному секторі – 66,9 %. Також, залежно від трудової зайнятості, що також характеризує криміналізацію певних сфер, дані виглядають наступним чином, вчинення працівниками сфери торгівлі вчинено – 23,3 %, банківської сфери – 5,9 %, соціальної сфери – 6,2 %, службовцями – 32,4 %. Безумовно, є вірогідним вчинення злочинів дослідженого виду і в інших сферах, однак їх кількість значно менше та фактично не перевищує статистичну похибку, а тому для

Діаграма 1. Загальна кількість облікованих кримінальних правопорушень в Україні в період 2014–2022 рр.

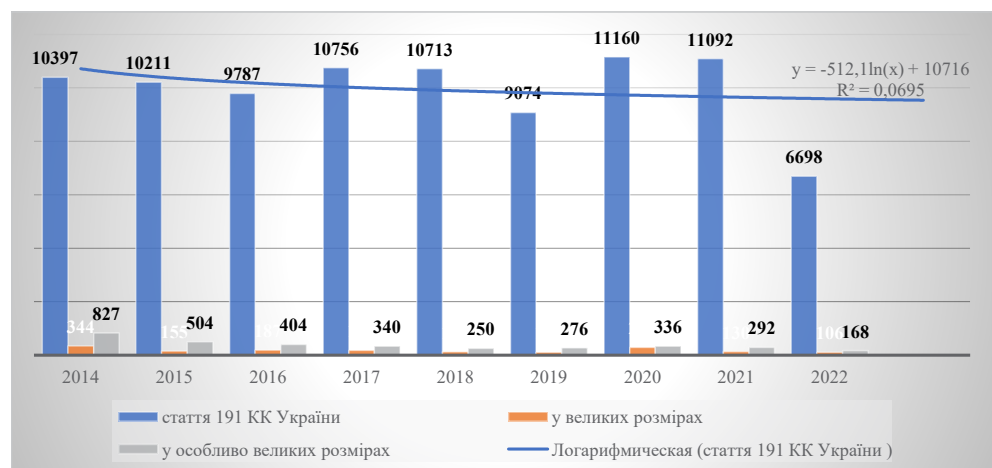
аналізу в межах нашого дослідження вони прийматися не будуть.

Рівень злочинності є так званим кількісним показником злочинності за допомогою якого можна встановити статичний стан злочинів та осіб, що їх вчинили досліджуваного виду. Так, у 2022 році було зареєстровано 6698 злочинів передбачених статтею 191 КК України, а кількість осіб, яка їх вчинила становила – 3074 злочинів. Вказане дає розуміння того, що значна кількість злочинців вчиняють декілька злочинів, що в подальшому буде доведено. Більш показовим є дослідження динаміки та структури злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Динаміка зареєстрованих кримінальних правопорушень передбачених статтею 191 КК України є більш сталою із незначним приростом. Так, у періоді 2014–2022 загальна кількість злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем залежно від року становила від 9074 злочинів до 118 239 160, так була відносно сталою. Однак у 2022 році загальна кількість злочинів

досліджуваного виду зменшилася майже вдвічі. Примітно, що кількість злочинів досліджуваного виду у особливо великих розмірах пропорційно відповідає такій тенденції, однак зменшення злочинів в великих розмірах фактично залишилося на тому ж рівні.

На діаграмі 1.2. здійснено перспективну екстраполяцію, використовуючи логарифмічну апроксимацію з переносом динамічних рядів у період з 2014 по 2022 рр. на 2023 рік. Як вбачається з наведених даних, у 2023 році наявні тенденції до приросту кількості злочинів досліджуваного виду. Однак це пов'язано в першу чергу не із погіршенням соціально-економічного стану в Україні, а зниженням кількості зареєстрованих правопорушень у 2022 році. До того ж тенденції описані нами щодо індексу злочинної інтенсивності підтверджують цю тезу. Щодо прогнозування, то при здійсненні апроксимації даних за допомогою лінії тренду значення R^2 було розраховано MS Word автоматично. Значення $R^2 = 0,0695$ означає не пряму кореляційну залежність, що обумовлюється достатньо великою кількістю факторів, які можуть впливати на рівень злочинності у 2023 році. Тому доцільним

Діаграма 2. Загальна кількість облікованих кримінальних правопорушень за статтею 191 КК України у період 2014–2022 рр.

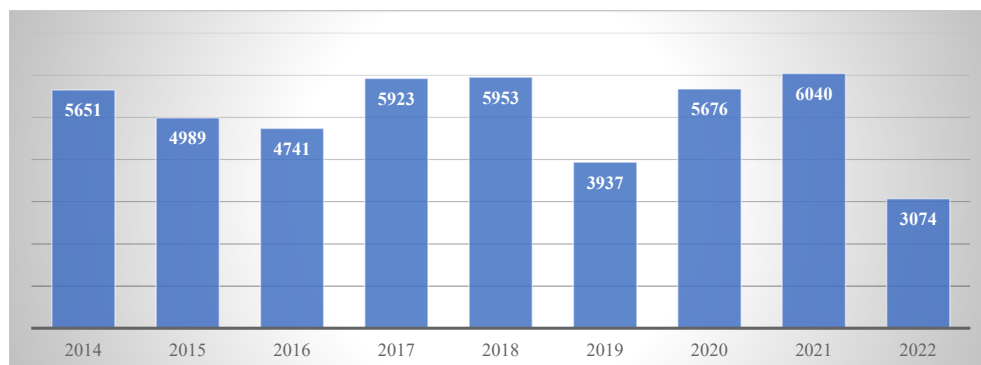
є вивчення саме детермінаційних факторів у наступних наукових дослідженнях. До того ж, як зазначає В.В. Василевич «теорія і практика кримінологічного прогнозування підтверджує переваги й достатню поширеність застосування методу екстраполяції, зважаючи на його відносну простоту, доступність, економічність, прагматичність тощо. Недоліком цього методу є те, що він забезпечує потрібний рівень достовірності лише в короткострокових прогнозах і за умови достатньої стабільності суспільних відносин у країні загалом та в окремо взятому регіоні» [3].

Тенденція до зменшення кількості облікованих правопорушень прослідковується також у Діаграмі 3. Так, у порівнянні із 2021 роком кількість правопорушень, у яких особам вручено повідомлення про підозру за статтею 191 КК України зменшилося фактично вдвічі та становило 3074.

У зв'язку із цим та врахуванням тенденцій збільшення загальної кількості облікованих правопорушень висувається гіпотеза про збільшення кількості саме латентних злочинів дослідженого виду. Для цього проведемо аналіз тенденцій змін злочинів проти власності. Так, у 2022 році загальна кількість облікованих злочинів проти власності становила 113 137,

у 2021 – 158 729, у 2020 – 190 258. Так, зменшення кількості злочинів проти власності у 2022 році в порівнянні із 2021 роком становило 40 %, а злочинів у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, така пропорція становила – 65 %. Тобто значна кількість злочинів залишилася латентною. Все ж варто звернути увагу, що через початок війни в Україні значна кількість підприємств приватного сектору припинили підприємницьку діяльність, а сфері державного сектору були введені жорсткі правила щодо використання бюджетних коштів, що також могло стати фактором зменшення рівня злочинів досліджуваного виду.

Варто погодитися з В. С. Батиргарєвою, що «згідно з механізмом утворення прихованої злочинності виокремлюють такі частини: 1) незаявлені злочини, коли потерпілі, свідки, посадові особи та інші громадяни, які поінформовані про вчинений злочин, не повідомляють про це до правоохоронних органів; 2) невраховані злочини, коли правоохоронні органи, що отримали заяву (повідомлення) про вчинений злочин, не реєструють і не розслідують його; 3) невстановлені злочини, коли правоохоронні органи були повідомлені про реально

Діаграма 3. Кримінальні правопорушення, у яких особам вручено повідомлення про підозру за статтею 191 КК України у період 2014–2022 рр.

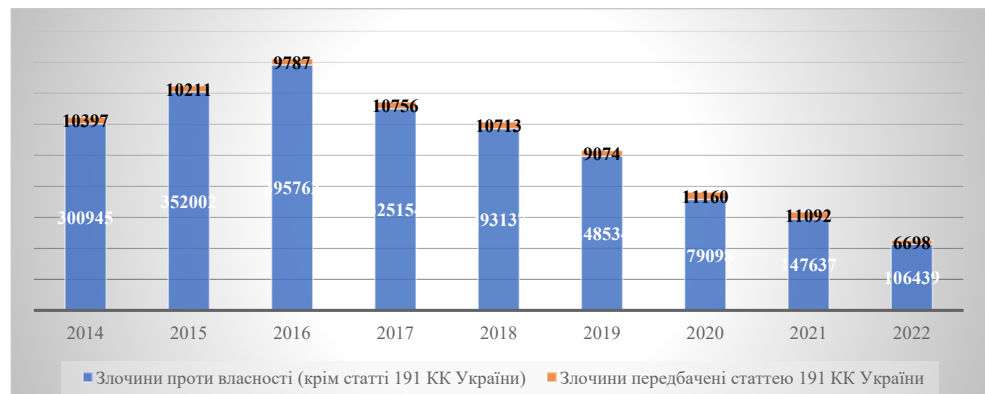
вчинений злочин, здійснили його первинну реєстрацію, формально прийняли певні заходи щодо його розслідування, але внаслідок недостатнього бажання, слабкої професійної підготовки, помилкової кримінально-правової кваліфікації або зловживань не встановили у події складу злочину та перереєстрували його» [2, с. 110]. У цьому контексті варто погодитися з О. В. Диким, що «особливої уваги заслуговують два останні види штучної латентності, так як злочинці маскують незаконну діяльність під цивільно-правові операції. До того ж працівники правоохоронних органів як через низьку правову підготовку так і через відсутність професійного досвіду можуть легко помилитися під час визначення характеру суспільних відносин, що виникли між особами, і надати таким відносинам лише цивільно-правового статусу, що надалі не дозволить повною мірою захистити права та інтереси потерпілого»[5].

Проведемо аналіз місяця дослідженого виду у структурі злочинів проти власності, однак не в статичному вигляді, а саме в динаміці, що в свою чергу допоможе зрозуміти в тому числі тенденцію латентизації злочинів дослідженого виду (Діаграма 4).

Як видно із Діаграми 4. на відміну злочинності загалом, зареєстрована

кількість злочинів проти власності має стабільну тенденцію до зниження кількості зареєстрованих правопорушень. Так, якщо взяти за основу 2016 рік на який припадав пік зареєстрованих кримінальних правопорушень проти власності, а саме 405 549, то у 2022 році їх кількість зменшилася на 72 % та становила 113 137. Однак при цьому варто враховувати описані вище фактори, що могли вплинути на динаміку зниження кількості злочинів. Все ж варто зазначити, що така тенденція прослідковувалася протягом всього вимірюваного періоду.

Тенденція зменшення кількості облікованих правопорушень проти власності знаходиться у зв'язку із зміною самої структури злочинів проти власності. Так, за основу аналізу візьмемо період з 2019 по 2022 рр., що обґрунтовано тим що у структурі злочинів проти власності злочини у виді у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем знаходилися у значенні 3-4 % від загальної кількості кримінальних правопорушень проти власності. Однак з 2020 така тенденція докорінно змінилася. Відбувся відносно стрімкий стрибок збільшення частки зареєстрованих злочинів передбачених статтею 191 КК України відносно загальної

Діаграма 4. Динаміка змін структури злочинів проти власності за період 2014–2022 рр.

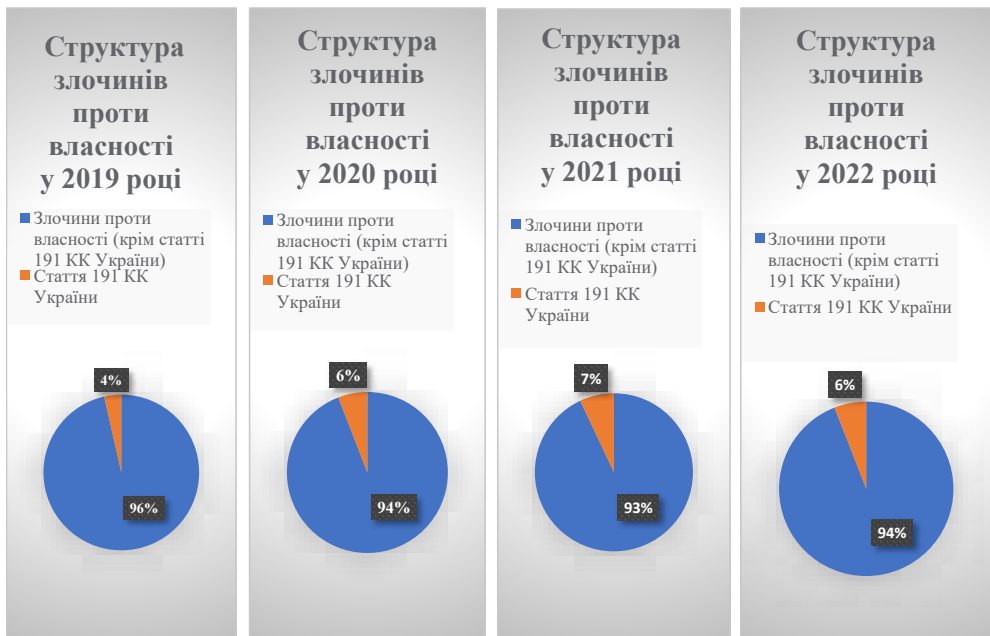
кількості злочинів проти власності загалом. Так, у 2019 році він становив 4 %, у 2020 – 6 %, у 2021 – 7 %, а у 2022 – 6 %. При цьому варто звернути увагу, що це відбувалося на фоні сталої тенденції зниження кількості зареєстрованих злочинів проти власності. Одним із факторів таких змін може бути активізація діяльності правоохоронних органів у контексті боротьби із корупцією, а не загальним зменшенням криміногенної ситуації в Україні.

Звернемося безпосередньо до структури злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем вчинені на підприємствах, в установах, організаціях за видами економічної діяльності за 2022 рік (Діаграма 6). Вказана інформація міститься в статистичній звітності Офісу Генерального Прокурора України у розділі «Про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, в установах, організа-

ціях, за видами економічної діяльності».

Із проведеного аналізу можна зробити висновок, що в контексті злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем є наступні сфери економіки, а саме: будівництво – 17 %; оптова і роздрібна торгівля – 14 %; фінансова і страхова діяльність – 10 %; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська доставка – 10 %. Загалом вказані показники корелюються із даними отриманими на підставі аналізу 388 вироків, ухвалених за статтею 191 КК України, що підтверджує репрезентативність дослідження та ефективність використаної методики вибірки.

Варто звернути увагу, що будівництво вже протягом довгого періоду часу залишається однією із найкриміналізованіших сфер економіки. До того ж це стосується як корупційної, економічної, так і загальнокримінальної

Діаграма 5. Структура злочинів проти власності за період 2019–2022 рр.

Діаграма 6. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем

злочинності. Так, як зазначає О. В. Дикий «значна кількість поодиноких злочинів та системна злочинна діяльність утворили окремий вид злочинності у сфері обороту житлової нерухомості. Особливої уваги заслуговує тенденція щодо формування та збільшення кількості організованих груп та злочинних організацій, які діють у сфері незаконного обороту житлової нерухомості, що свідчить про перехід злочинності з площини простої групової в системну організовану форму. Такі якісні зміни відбуваються в процесі організації цілеспрямованої злочинної діяльності, яка полягає у систематичному вчиненні злочинних посягань на об'єкти житлової нерухомості для отримання

у короткі строки надприбутків. Ще одним фактором такої організаційної зміни її структури є стійкі тенденції до розширення, тобто включення нових учасників, які мають спеціальні знання, займають посади у державних органах» [5].

Для розуміння стану злочинів досліджуваного виду варто також звернути увагу на кількість злочинів вчинених у великих та особливо великих розмірах. Це дасть змогу зрозуміти тенденції вчинення злочинів за 2014–2022 рр. не тільки на « побутовому » рівні, а й більш значимих сферах суспільства, адже великим розміром станом на 2022 рік, є шкода що перевищує 310 тис. грн, відповідно особливо великий розмір – 744 тис. грн.

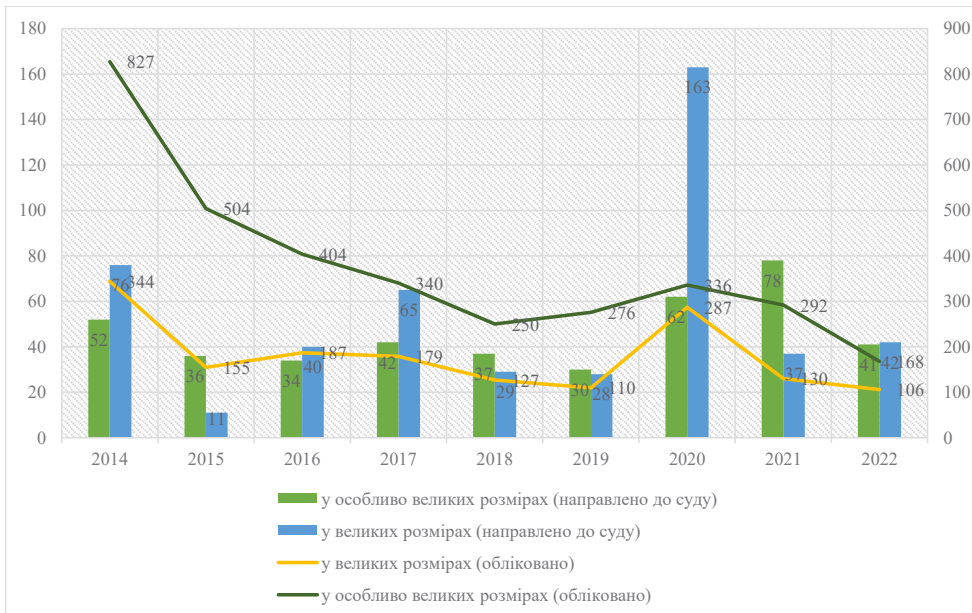

Вказане обґрунтовується фактичною неможливістю вчинення злочинів у вказаних розмірах пересічними громадянами, а більш характерне для організованих форм злочинних угруповань. Окрема увага щодо форм співучасті та особистості осіб, що вчиняють злочини у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем буде присвячена у наступних наших дослідженнях.

Зараз проаналізуємо звітність щодо кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду (стаття 191 КК України) у великих та особливо великих розмірах. Підбір саме таких даних не випадковий, він в тому числі характеризує ефективність діяльності правоохоронних органів на етапі досудового розслідування. Для наглядності на Діаграмі 7. містяться дані про обліковані злочини та про ті, які були направлені до суду з обвинувальним актом. Варто звернути увагу, що на початку аналізованого періоду кіль-

кість облікованих кримінальних правопорушень значно перевищує відповідну кількість направлених до суду, і навпаки у 2020 році значення направлених до суду кримінальних справ є найбільшим за досліджуваний період, що може пояснюватися досить значним часом на досудове розслідування. На підставі аналізу вказаних даних можна побачити певну хвилеподібність або «стрибки» ефективності, відносно минулих років. Наприклад, у 2017 році в порівнянні із 2015, 2016 рр., також, 2020 рік у порівнянні із 2018, 2019 рр. Вказана закономірність може бути свідченням терміну протягом якого в середньому здійснюється розслідування злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, а саме від 1 до 2 років.

Наступним показником який варто проаналізувати є географія злочинності. Однак у нашому дослідженні ми будемо використовувати за основу саме інформацію вибіркового дослідження

Діаграма 7. Динаміка злочинів за статтею 191 КК України у великих та особливо великих розмірах за 2014–2022 рр.

вироки у справах ухвалених за статтею 191 КК України, це дозволить відслідкувати територіальну поширеність злочинів дослідженого виду, а також ефективність органів кримінальної юстиції. Як уже зазначалося за основу взяті вироки ухвалені за статтею 191 КК України у період з 2010 по 2023 рр. Репрезентативність та валідність цієї вибірки підтвердження співставленням відповідних даних із даним, що містяться в офіційній статистичній звітності Офісу Генерального Прокурора України.

Очікувано, що найбільш криміналізованим виявилася столиця України, а саме місто Київ (35 вироки), що пов'язане із економічним потенціалом, та людськими ресурсами. За ним слідує Дніпропетровська область (27 вироки), Харківська область (25 вироки), Донецька область (23 вироки) та Львівська область (22 вироки). Географія злочинів досліджуваного виду має відмінні тенденції поширеність, так загалом злочини проти власності, які у абсолютній більшості випадків відносяться до загально кримінальних, географічно поширені із Південного Сходу, як найбільш криміналізовані регіони, на Захід, де кількість вчинених злочинів менша. При аналізі географії злочинів передбачених статтею 191 КК України також варто врахувати, що не весь регіон є однорідною криміналізованим. Так, за результатами наших досліджень абсолютна більшість кримінальних правопорушень вчиняється у містах – 72,7 %, у селищах міського типу – 7,9 %, а у селах – 21,3 %. З врахуванням вказаної інформації можна прийти до висновку, що злочини передбачені статтею 191 КК України у абсолютній більшості випадків вчиняються у високо урбанізованих містах, серед яких саме міста мільйонники. Примітно, що у Луганській області зареєстрована незначна кількість вироки, а саме 9, хоча у поширеності загально

кримінальних злочинів проти власності ситуація протилежна. На наш погляд така закономірність потребує подальшого вивчення.

Отже, на підставі проведеного аналізу емпіричних даних можна дійти висновку, що злочини передбачені статтею 191 КК України, мають сталу тенденцію до самовідтворення, незважаючи на зниження загального рівня злочинності в Україні та злочинів проти власності – злочини досліджуваного виду залишають у значеннях, що відповідають всьому досліджуваному періоду. Також у структурі злочинів проти власності із 2020 року їх частка досить серйозно збільшилася і варіюється від 6 % до 7 % залежно від конкретного року. Структура злочинів передбачених статтею 191 КК України фактично відтворює структуру економіки України за сферами, а найбільш криміналізованими залишаються сектор будівництва, оптова і роздрібна торгівля, фінансова і страхова діяльність; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська доставка. При аналізі географії можна дійти висновку, що найбільш криміналізованими є високо урбанізовані міста, що пов'язано із накопиченням у них капіталом та структурою злочинів передбачених статтею 191 КК України. Зазначене дає підґрунтя для подальшого вивчення, так би мовити, внутрішньої сторони вказаних злочинів, а саме аналізу осіб, які їх вчинили, мотивації та мотивування.

У статті обґрунтовано, що динамічні зміни у суспільних відносинах, повномасштабна збройна агресія Російської федерації проти України стали детермінантами динаміки змін злочинності загалом, так і злочинів у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Так, в останні роки рівень загальної злочинності має тенденцію до збільшення кількості зареєстрованих повідом-

лень про вчинені кримінальні правопорушення. Чималу роль в цьому відіграла індивідуалізація суспільства, яка обирає все більш крайні форми на тлі одностороннього і примітивного тлумачення принципу визнання права власності, що стало результатом важких соціально-економічних умов в країні, які змушують більшість людей у прагненні вижити думати тільки про себе. Також варто зазначити, що крім об'єктивних факторів, не останню роль відіграла певна недосконалість чинного кримінального законодавства, що в підсумку позначається на відсутності односторонності в практичній діяльності правоохоронних.

Дослідження злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем здійснювалося як правило в межах наук кримінального права та криміналістики. Варто звернути увагу, що офіційна статистична звітність про зареєстровані кримінальні правопорушення не може повністю відобразити реальну криміногенну ситуацію, однак вона є індикатором тенденцій змін злочинності, в тому числі і злочинів у виді привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. У зв'язку з цим необхідним було проведення аналізу кількісних та якісних показників злочинів досліджуваного виду.

На підставі проведеного аналізу емпіричних даних можна дійти висновку, що злочини передбачені статтею 191 КК України, мають сталу тенденцію до самовідтворення, незважаючи на зниження загального рівня злочинності в Україні та злочинів проти власності – злочини досліджуваного виду залишають у значеннях, що відповідають всьому досліджуваному періоду. Також у структурі

злочинів проти власності із 2020 року їх частка досить серйозно збільшилася і варіюється від 6 % до 7 % залежно від конкретного року. Структура злочинів передбачених статтею 191 КК України фактично відтворює структуру економіки України за сферами, а найбільш криміналізованими залишаються сектор будівництва, оптова і роздрібна торгівля, фінансова і страхова діяльність; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська доставка. При аналізі географії можна дійти висновку, що найбільш криміналізованими є високо урбанізовані міста, що пов'язано із накопиченням у них капіталом та структурою злочинів передбачених статтею 191 КК України. Зазначене дає підґрунтя для подальшого вивчення, так би мовити, внутрішньої сторони вказаних злочинів, а саме аналізу осіб, які їх вчинили, мотивації та мотивування.

Ключові слова: злочинність, кримінологія, привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, злочини проти власності, кількісні та якісні показники, показники злочинності, організована злочинність.

Osadchyi B. Criminological analysis of quantitative and qualitative indicators of crimes in the form of appropriation, waste of property or taking possession of it by abuse of official position in Ukraine

The article substantiates that dynamic changes in social relations, full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine became determinants of the dynamics of changes in crime in general, as well as crimes in the form of embezzlement, waste of property or possession of it by abuse of official position. Thus, in recent years, the level of general crime has tended to increase

the number of registered reports of committed criminal offenses. A significant role in this was played by the individualization of society, which chooses increasingly extreme forms against the background of a one-sided and primitive interpretation of the principle of recognition of property rights, which was the result of difficult socio-economic conditions in the country, which force most people to think only about themselves in their quest to survive. It is also worth noting that, in addition to objective factors, a certain imperfection of the current criminal legislation played not the least role, which ultimately affects the lack of uniformity in the practical activities of law enforcement officers.

The study of crimes in the form of appropriation, waste of property or possession of it by abuse of official position was carried out, as a rule, within the scope of the sciences of criminal law and criminology. It is worth noting that the official statistical reporting on registered criminal offenses cannot fully reflect the real criminogenic situation, however, it is an indicator of trends in crime, including crimes in the form of embezzlement, waste of property or possession of it through abuse of official position. In this regard, it was necessary to conduct an analysis of the quantitative and qualitative indicators of crimes of the researched type.

Based on the analysis of empirical data, it can be concluded that the crimes provided for in Article 191 of the Criminal Code of Ukraine have a constant tendency to self-reproduce, despite the decrease in the overall level of crime in Ukraine and crimes against property – crimes of the studied type remain at values corresponding to the entire studied period. Also, in the structure of crimes against property, since 2020, their share has increased quite seriously and

varies from 6 % to 7 % depending on the specific year. The structure of crimes provided for in Article 191 of the Criminal Code of Ukraine actually reproduces the structure of the economy of Ukraine by sphere, and the construction sector, wholesale and retail trade, financial and insurance activities remain the most criminalized; transport, warehousing, postal and courier delivery. When analyzing the geography, we can come to the conclusion that highly urbanized cities are the most criminalized, which is connected with the capital accumulated in them and the structure of crimes provided for in Article 191 of the Criminal Code of Ukraine. The above provides the basis for further study, so to speak, of the internal side of the specified crimes, namely the analysis of the persons who committed them, motivation and motivation.

Key words: crime, criminology, embezzlement, embezzlement of property or taking it by abuse of official position, crimes against property, quantitative and qualitative indicators, crime indicators, organized crime.

Література

1. 2022 Global Peace Index. URL: <https://www.visionofhumanity.org/maps/#/>

2. Батургареева В. С. Кримінологічний аналіз латентної рецидивної злочинності. Актуальні проблеми кримінології та кримінальної психології : зб. наук. ст. Одеса. С. 106–113.

3. Василевич В.В. Методи прогнозування злочинності в установах виконання покарань. Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. 2013. Вип. 25. С. 57–66.

4. Голіна В.В., Головкін Б.М., Валуйська М.Ю., Лисодєд О.В. та ін. Кримінологія: підручник / за ред. В.В. Голіни і Б.М. Головкіна. Харків : Право, 2014. 513 с.

5. Дикий О.В. Кримінологічні засади вивчення і попередження злочинів у сфері обороту житлової нерухомості в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне

право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Одеса, 2015. 239 с.

6. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін Юре, 2007. 424 с.

7. Іванов Ю.Ф., Джу́жа О.М. Кримінологія : навч. посіб. Київ : Вид. Паливода А.В., 2006. 264 с.

8. Корнякова Т.В., Юзікова Н.С. Кримінологія : навч. посіб. для підготовки до екзаменів. Дніпропетровськ, 2015. 100 с.

9. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 528 с.

10. Кримінологія: підручник / за заг. ред. Л.С. Сміяна, Ю.В. Нікітіна. Київ : Національна академія управління, 2010. 496 с.

11. Навчально-методичні матеріали для слухачів 4 курсу / уклад.: Т.М. Приходько, Ю.Ф. Іванов, О.Є. Омельченко, Б.В. Калиновський, С.Г. Пелагеша та ін.] ; за ред. Ю.В. Опалінського. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2013. 285 с.

12. Офіційний веб сайт Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.228732760.514168680.1646989952-176134281.1646551413

13. Сироватка С. С. Кримінальна відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2020. С. 107.

14. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навч. посібник. Харків : Укр. юрид. акад., 1994. 76 с.